

Genç İşi Kooperatif Deprem Sonrası Yeniden İnşa Forumu Etkinlik Raporu

Mart 2025

Deprem Sonrası Yeniden İnşa Forumu

Etkinlik Raporu

Katılımcı Kuruluşlar:

- Akdeniz Sürdürülebilir Kalkınma Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- Defne Belediyesi
- Doğana Kadın Kooperatifi
- Expertise France
- Genç İş Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Eğitim Kooperatifi
- Halieus - Legacoop
- Hatay Büyükşehir Belediyesi
- Hatay Deprem Dayanışması Derneği
- Hatay Üreten Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- Hayata Destek Derneği
- OXFAM – KEDV
- Rimmen Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- Samandağ Belediyesi
- Save the Children
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
- Soteria Taş Sanatı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- Tohum Yaşam Kadın Kooperatifi
- UNFPA
- Yeniden Hatay Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi

Etkinlik Bilgileri:

“Deprem Sonrası Yeniden İnşa Forumu”, 27 Şubat 2025 Perşembe günü, Hatay Çekmece Topluluk Merkezi’nde, aralarında yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar, kooperatifler ve sivil toplum kuruluşları gibi 19 farklı kuruluşun temsilcilerinin yer aldığı toplam 42 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

İtalya Ulusal Kooperatifler Birliği Legacoop’a bağlı birim kooperatifler, 6 Şubat depremlerinin ardından Genç İş Kooperatifi’nin uluslararası destek çağrısına yanıt vererek,

deprem bölgesindeki kooperatiflerin ihtiyaçlarını karşılamaya ve kapasitelerini artırmaya yönelik bir fon oluşturmuşlar ve böylelikle **“Türkiye’de Depremden Etkilenen Kooperatiflere Teknik Destek Projesi”**ni hayata geçirmişlerdir. Mayıs 2024’te başlayan, yönetimini Halieus’un, yürütücülüğünü ise Genç İşi Kooperatif’in üstlendiği proje kapsamında Hatay’da depremden etkilenen kooperatiflere kapasite geliştirme ve teknik destek faaliyetleri sağlanmıştır. Ek olarak, Rimmen Kadın Kooperatifi’ne bir sabun atölyesi kurulmuş ve üretim desteği sağlanmıştır. Forum, söz konusu projenin kapanış etkinliği niteliğinde planlanmıştır.

Forum kapsamında, deprem sonrası yeniden inşa süreci kooperatifler çerçevesinde ele alınmış, sahadaki mevcut durum değerlendirilmiş ve ileriye dönük atılması gereken adımlar katılımcı bir yaklaşımla tartışılmıştır. Ekosistemde farklı roller üstlenen katılımcı kurumların katkılarıyla farklı bakış açıları değerlendirilmiş, ortak çözümler üretilmesi ve iş birlikleri geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Forumun İçeriği:

Halieus temsilcileri Francesca Ottolenghi ve Claudia Colabella’nın İtalya ve Türkiye kooperatif hareketinin ortak noktaları ve farklılıkları üzerine yaptığı konuşmalarla başlayan forumda, İtalya ve Türkiye’deki kooperatif ekosisteminin kurabileceği uzun süreli ortaklık yapıları, kooperatifçiliğin İtalya’daki yasal zemini ve yerel kalkınmada aldığı önemli rol üzerine bilgi verilmiştir. Rimmen Kadın Kooperatifi temsilcileri Cansel Aslan ve Gizem Güzel tarafından Hatay’da deprem sonrası güncel durum aktarılmış ve Genç İşi Kooperatif koordinasyonunda yürütülen “Türkiye’de Depremden Etkilenen Kooperatiflere Teknik Destek Projesi” kapsamındaki çalışmalardan bahsedilmiştir.

Öğleden sonra düzenlenen oturumlar, forum formatında gerçekleştirilmiş olup Rimmen Kadın Kooperatifi’nden Ayşe Gül Yılgör ile Genç İşi Kooperatif’ten Berkin Şafak Şener ve Eda Kayadibinlioğlu’nun moderatörlüğünde yürütülmüştür. Oturumlar sırasında tüm katılımcılardan görüş alınarak, yeniden inşa süreci kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. “Müdahale Biçimi Olarak Projeler” ve “Kooperatifler Ekseninde Toplum Temelli, Sosyal ve Ekonomik Yeniden İnşa” başlıkları altında, ekosistemde farklı roller üstlenen kurum temsilcilerinin deneyimleri paylaşılmış, mevcut sorunlar tespit edilmiş ve ortak çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Etkinlikte tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri aşağıda listelenmiştir.

Tespit Edilen Sorunlar ve Öneriler

A. Sorunlar

1. Hibe ve Fonlara Ulaşım Zorlukları ve Koşullar

- Fon sağlayıcılar, hibe ve fonlarda yerel ihtiyaçları yeterince gözetmeden belirli ön koşullar talep etmektedir. Yeni kurulan kooperatiflerin hibelerden/fonlardan yararlanabilmesi için belirli bir yıl doldurmuş olma şartı veya çalışan/ortak sayısı şartı gibi bürokratik engeller bulunmaktadır.
- Bölgede sağlanan birçok hibe ve fon, sahanın gerçek ihtiyaç ve taleplerini karşılayacak şekilde dizayn edilmemektedir.
- Kooperatiflerden hibe başvurularında fazla belge talep edilmesi ve prosedürlerin karmaşıklığı süreçleri zorlaştırmaktadır.
- Deprem sonrası fonların son dönemde azalmaya başlaması, belediyeler ve kooperatifler için sürdürülebilir kalkınmayı engellemektedir.

2. Kooperatiflerin Kurumsallaşma ve Kapasite Geliştirme Eksiklikleri

- Kooperatiflerin insan kaynağı ve finansal kapasitesi, sürdürülebilirliğin sağlanması sürecinde yetersiz kalmaktadır.
- Fonların yanlış yönlendirilmesi nedeniyle bazı kooperatifler ihtiyacı olmayan ekipmanlar almak zorunda kalmaktadır. Bu durum, atıl makina/ekipman varlığına neden olmaktadır.
- Kooperatiflerin işletme yapıları yeterince kurumsal olmadığı için hibe/proje yönetimi, finansal yönetim, pazarlama ve sürdürülebilirlik alanlarında eksiklikler mevcuttur.

3. Pazar ve Rekabet Eksiklikleri

- Kooperatifler aynı tür ürünleri üreterek birbirleriyle rekabet etmekte ve pazarı çeşitlendirme ve farklı pazarlara erişim konusunda sıkıntı yaşamaktadır.
- Ürün farklılaştırma stratejilerinin eksikliği nedeniyle bölgedeki üreticiler sınırlı bir pazarda faaliyet göstermek zorunda kalmaktadır.

4. Kooperatifler ve Yerel Yönetimler Arasında İş Birliği Sorunları

- Belediyelerin, yerel kooperatiflerden satın alma davranışı nadir olup, dışarıdan tedarik yoluna gitmeleri yerel üretimi ve kooperatifleri olumsuz etkilemektedir.
- Muhalif siyasi partilerin yönettiği belediyelerle fon sağlayıcı kuruluşların çalışmaktan kaçınması, bölgedeki kalkınma çabalarını sekteye uğratmaktadır.

5. Kamu Desteklerinin Yetersizliği

- Kooperatiflere yönelik vergi muafiyetleri ve teşviklerin sınırlı olması, işletmelerin büyümesini zorlaştırmaktadır.
- Üretim alanları ve depo eksiklikleri, kooperatiflerin üretim süreçlerini sürdürülebilir hale getirmelerini engellemektedir.

B. Öneriler

1. Fon Mekanizmalarının Yerel İhtiyaçlara Göre Şekillendirilmesi

- Fon sağlayıcı kuruluşlar, bölgedeki kooperatiflerin gerçek ihtiyaçlarını belirleyebilmek için kapasite, üretim potansiyeli ve ihtiyaç analizleri yapmalıdır. Fon sağlayıcı kuruluşlar kooperatiflerle diyalog kurmalı ve yerel ihtiyaçlara yönelik hibe programları düzenlenmelidir.
- Hibelerin aşamalı olarak verilmesi ve küçük çaplı desteklerle başlanarak süreç içerisinde kademeli artış sağlanması gerekmektedir.

2. Kooperatiflerin Kurumsal Kapasitesinin ve Hibe Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi

- Kooperatiflerin finansal sürdürülebilirliğini sağlamak adına, sağlanan hibe ve fonlar kapsamında proje yönetimi, finansal yönetim gibi eğitimler zorunlu hale getirilmelidir.
- Kooperatiflere, kurumsal kapasitelerini güçlendirmeye yönelik finans yönetimi, pazarlama, iş planı hazırlama gibi konularda eğitimler sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra dijital satış kanallarının geliştirilmesi için e-ticaret ve sosyal medya eğitimleri gibi çeşitli pazarlama eğitimleri verilmelidir.

- Denetim mekanizmaları oluşturularak fonların etkin kullanımı teşvik edilmelidir.

3. Üretim Alanlarının ve Altyapının Güçlendirilmesi

- Depremden etkilenen kooperatiflere yönelik ortak üretim, paketlenme, lojistik ve depolama tesisleri kurulmalıdır.
- Kooperatiflere uzun vadeli kira desteği sağlanarak üretim alanlarına erişim kolaylaştırılmalıdır.

4. Pazar ve Ürün Çeşitliliğinin Artırılması

- Kooperatiflerin sadece yerel değil, ulusal ve uluslararası pazarlara açılmasını sağlayacak ihracat ve teknik kapasite geliştirme destekleri sağlanmalıdır.
- Ürünlerin coğrafi işaretleme süreçleri gibi markalaşma sürecini hızlandıracak adımlar atılmalı ve kalite standartları belirlenmelidir. Kooperatiflerde üretilen ürünlerin uluslararası ticarete konu olabilmesi için önce standardize edilmesi gerekmektedir.
- Ürün farklılaştırma ve markalaşma stratejileri geliştirilerek pazarda rekabet edebilirlik artırılmalıdır.
- Kooperatif ürünleri için ulusal ve uluslararası pazarlarla iş birliği yapılmalıdır. Bu açıdan uluslararası ölçekte kooperatifler arası dayanışma imkanları araştırılmalıdır.

5. Yerel Yönetimlerle Ortak Politikalar Geliştirilmesi ve İş Birliklerinin Güçlendirilmesi

- Belediyelerin, yerel kooperatifleri destekleme konusunda politika oluşturmaya yönelik çalışmalar yürütülmelidir. Yerel yönetimlerin kooperatiflerden ürün alımını teşvik edecek düzenlemeler getirilmelidir.
- Belediyeler ve STK'ların ortak satın alma mekanizmaları oluşturması ve toplu siparişler ile kooperatifleri desteklemesi yararlı olacaktır.
- Kooperatiflerin kamu ihale süreçlerine dahil olabilmesi için özel teşvikler sağlanmalıdır.

6. Bölgesel ve Uluslararası İş Birliklerinin Güçlendirilmesi

- Uluslararası kooperatif birlikleriyle iş birliği yaparak bilgi transferi ve pazar desteği sağlanmalıdır.
- Depremden etkilenen bölgeye özel teşvikler ile sürdürülebilir üretim ve kalkınma planları oluşturulmalıdır.

7. Kooperatifler Arası İş Birliği Mekanizmalarının Kurulması

- Üretim çeşitliliğini artırmak için kooperatifler arası koordinasyon mekanizması kurulmalı ve kooperatifler arasında ortak tedarik ve üretim planlaması yapılmalıdır.
- Türkiye genelindeki diğer kooperatiflerle iş birliği yapılarak bilgi ve deneyim paylaşımı sağlanmalıdır.

8. Kamu Desteklerinin Güçlendirilmesi

- Kooperatifler bir ticari işletmedir ve diğer işletmelerle rekabet halindedir. Sosyal kooperatifler, kamunun ve diğer işletmelerin kapsamadığı dezavantajlı topluluklara istihdam ve sosyal içerme olanakları sağlar. Sağladıkları sosyal faydaya istinaden sosyal kooperatiflerin kamu teşviklerinden yararlanması ve bu yolla ticari rekabetçiliğini güçlendirmesi gerekmektedir. Özellikle deprem bölgesindeki sosyal kooperatiflerin kamu desteklerinden yararlanması bir lütuf değil adalet meselesidir. İtalya başta olmak üzere AB ülkelerinde sosyal kooperatiflere yönelik şeffaf, kriter-odaklı, denetlenebilir ve süreğen kamu destekleri halihazırda mevcuttur.
- Türkiye’de de vergi muafiyeti ve SGK teşvikleri gibi avantajlar sağlanarak kooperatiflerin diğer işletme türleriyle rekabet gücü artırılmalıdır.
- Deprem sonrası üretim alanlarını kaybeden kooperatiflere yönelik özel teşvik paketleri oluşturulmalıdır.
- Kooperatiflerin uzun vadeli sürdürülebilirliği için kamu-özel sektör iş birliği mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- Kooperatiflerin banka kredilerine erişimini kolaylaştırmak için düşük faizli kredi programları oluşturulmalı.

Bu rapor, depremde etkilenen bölgenin kooperatifler aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak için kapsamlı bir yol haritası sunmayı amaçlamaktadır.

Fotoğraf 1: “Türkiye’de Depremde Etkilenen Kooperatiflere Teknik Destek Projesi” kapsamında Rimmen Kadın Kooperatifi’ne kurulan sabun atölyesi

Fotoğraf 2: “Deprem Sonrası Yeniden İnşa Forumu” katılımcıları